

ORIENTACIÓN S PARA AS PROBAS DE LINGUA CASTELÁ E LITERATURA II CURSO 2023-2024

Prezadas e prezados colegas:

Achegámosvos esta circular para, como nos cursos anteriores, facervos chegar instrucións e orientacións para as probas ABAU.

Este ano a directora do grupo de traballo son de novo eu, Rosa Pérez, con Marta García como subdirectora.

Antes de nada, recordámosvos que na ABAU de 2024, os currículos estarán determinados, salvo instrución noutro sentido, pola Lei de Educación 3/2020, de 29 de decembro, pola que se modifica a Lei Orgánica 2/2006, de 3 de maio de Educación (LOMLOE), así como polo Real Decreto 243/2022, de 5 de abril, polo que se establecen a ordenación e as ensinanzas mínimas de bacharelato e o Decreto 157/2022, de 15 de setembro, polo que se establecen a ordenación e o currículo de bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 26 de setembro de 2022). Este cambio normativo implicará a futuro cambios nos xeitos de avaliar o alumnado.

Neste curso, que, segundo parece, será o último antes do comezo dos cambios que está a anunciar o Ministerio, **non temos previsto ningún cambio na estrutura. Si se modifican os contidos con respecto ao curso pasado para engadir un tema sobre o realismo literario.**

Aínda que somos conscientes de que a nova lei supón máis cambios que os que aquí se reflicten, a “caducidade” do modelo de exame xustifica que non abordemos polo de agora maiores modificacións, tendo en conta, ademais, que o noso modelo de proba, en realidade, non se afasta moito das novas directrices curriculares.

Por ese motivo, as orientacións son as mesmas que xa figuraban nas circulares dos cursos anteriores e que nos permitimos recordarvos aquí. Non haberá tampouco cambios nas directrices xerais dos criterios de corrección. Como modelos de exame provisorios para este curso poden servir os propios exames das convocatorias ordinaria e extraordinaria do curso pasado.

RESUMO/ESQUEMA, COMENTARIO E PREGUNTAS DE LINGUA

Segue a ser practicamente unánime a preocupación polas dificultades de expresión de moitos alumnos e alumnas. A expresión nos temas memorizados (os de literatura) contrasta coa empregada no comentario crítico ou no resumo, maioritariamente moi deficiente.

É **perentorio e urxente** traballar a expresión escrita do estudiantado. Traballar a súa riqueza léxica, o emprego de rexistros, a construción sintáctica, o réxime verbal e as preposicións, etc. Parece moi necesario realizar todos os exercicios (de norma e uso, de lectura comprensiva, de escritura creativa, etc.) que consideredes que melloren a competencia escrita e lectora das nosas e nosos estudantes.

É moi necesario que o alumnado traballe os comentarios e os resumos. Que aprenda a ler comprensivamente os textos, que consiga sintetizar as ideas fundamentais e aprenda a comentalas sen repetir o texto limitándose a dicir que está de acordo co defendido polo autor/a.

Sobre o resumo e o esquema

O propósito é ou ben que o alumnado demostre a súa capacidade de síntese producindo un novo texto que reduza a información contida no fragmento sen afectar ao contido global (resumo) ou ben, se o prefire, que demostre a súa capacidade de análise extraendo e xerarquizando as ideas principais (esquema). A través da lectura tanto do resumo como do esquema, alguén que non lese o texto debería poder saber de que trata e cales son as ideas principais.

Ademais da presenza das ideas fundamentais, no resumo valoraranse outros aspectos importantes como os seguintes:

1. Obxectividade e ausencia de valoracións.
2. Presenza de marcadores ou organizadores textuais.
3. Uso de expresións propias para plasmar as ideas do texto (non se debe reproducir o texto literalmente).

4. Riqueza expresiva (sinónimos, substantivos abstractos, ausencia de palabras baúl...).
5. Extensión adecuada (entre un terzo e un cuarto da extensión do texto que se resume).

No esquema valorarase aspectos como os seguintes:

1. Que se presenten as ideas ordenadas e xerarquizadas, incluíndo as principais e as secundarias.
2. Que se empreguen esquemas nominais e non oracionais para cada un dos epígrafes.

Aplicaranse penalizacións por non axustarse ás condicións básicas dun esquema:

- por non concretar axeitadamente as ideas.
- por non relacionalas correctamente.

Sobre o comentario

A meta é comprobar se o alumnado comprende o contido do texto, e se é quen de expresar a confrontación das súas propias ideas coas defendidas no texto e de extraer conclusións razoadas desta confrontación. En consecuencia, unha paráfrase coherente do texto poderá cualificarse cun máximo de 0.75 puntos; se a alumna ou o alumno é quen de argumentar razoadamente o seu acordo ou desacordo coas ideas sostidas no texto e mesmo transferir o seu contido a outras realidades, poderá recibir a puntuación máxima. (2 puntos).

Repetimos aquí as orientacións sobre o comentario dirixidas ao alumnado, xa presentes en circulares anteriores:

1. Deberás tratar de convencer con argumentos e contraargumentos.
2. Deberás organizar o teu texto debidamente; podes estruturalo en partes (sen indicalas) como, por exemplo, teses, argumentación e conclusión.
3. Deberás manexar os recursos lingüísticos axeitados: verbos de pensamento, de dúbida, adverbios e conectores que faciliten a exposición de argumentos, fórmulas que impliquen ao receptor, etc.
4. Valoraremos a corrección e a adecuación da linguaxe ao que se solicita, preferindo sempre a sinxeleza aos tópicos e ás fórmulas de recheo.
5. Deberías ser quen de detectar os criterios nos que se basea o autor para defender o que di.
6. Deberías ser capaz de engadir exemplos que ilustren os teus argumentos ou contraargumentos e de chegar a conclusións, aínda que sexan provisionais.
7. Non se trata de realizar unha análise formal do texto, aínda que poderás referirte a algún trazo formal se estimas que contribúe a reforzar a túa argumentación.
8. Penalizaremos o feito de repetires o texto, que digas obviedades, que empregues frases ocas ou insubstanciais, rexistros coloquiais ou que cometas erros de expresión ou ortográficos. Insistimos en que non preguntamos por tipoloxía textual nin por trazos formais do texto. Trátase de comentar criticamente o contido. Non se recomenda repetir datos externos que figuran no propio texto (“el texto fue escrito por tal autora o autor y publicado en tal fecha en tal periódico...”).
9. A extensión aproximada do comentario estará entre 30 e 50 liñas.

Sobre as preguntas de lingua

Continuaremos con preguntas de identificación de unidades e, sobre todo, de creación de pequenos textos e con preguntas de corrección de erros.

As preguntas, como figura en anteriores circulares, estarán relacionadas cos seguintes contidos:

1. Coñecemento das posibilidades de creación de palabras e enriquecemento do léxico mediante a composición, derivación, parasíntese e acronimia.
2. Identificación e uso das diferentes clases de palabras.
3. Identificación e emprego axeitado das diferentes formas verbais e das diferentes formas de perífrases verbais.
4. Identificación e emprego das diferentes clases de sintagmas ou frases, dos seus constituíntes e das diferentes funcións que poidan exercer nas cláusulas ou oracións.
5. Identificación e uso das diferentes funcións primarias de cláusula ou oración (suxeito, predicado, etc.).
6. Identificación e uso das diferentes relacións existentes entre estruturas sintácticas.

7. Coñecemento das diferentes relacións léxico-semánticas das palabras (sinonimia, antonimia, hiperonimia, campo léxico e campo semántico, mediante a identificación nun texto ou o emprego de sinónimos, antónimos, etc.).
8. Detección de erros ou de estruturas agramaticais en pequenos textos facilitados.

Insístese no seguinte:

1. NON se pedirá unha análise sintáctica formal.
2. NON se pedirá análise morfolóxica de palabras, pero poderá pedirse identificación de elementos.
3. Poderase preguntar por algúns dos elementos que contribúen a dotar de cohesión e coherencia a un texto, como antecedentes de relativos, referentes textuais de pronomes, valores anafóricos e catafóricos dalgún elemento, etc., pero non se pedirá unha análise dos mecanismos de cohesión dun texto determinado (aínda que se valorará o seu uso no comentario de texto).
4. As preguntas NON serán teóricas; non se tratará de reproducir teoría gramatical ou trazos das variedades aprendidos memoristicamente, senón, como dicimos, de identificar ou empregar unidades lingüísticas.

LITERATURA Sobre a obra lida

As obras de lectura obrigatoria son as mesmas que o curso pasado:

La Fundación, de Antonio Buero Vallejo
Crónica de una muerte anunciada, de Gabriel García Márquez
Romancero gitano, de Federico García Lorca
El lector de Julio Verne, de Almudena Grandes

Igual que o ano pasado, no que respecta ás obras de lectura obrigatoria, co apoio dun pequeno fragmento (que estará identificado), as preguntas versarán sobre características, temas, personaxes, etc., da obra. Estas preguntas tipo sobre cada obra seguen a ser as mesmas:

Sobre *Romancero gitano*:

1. Temas.
2. Estrutura externa e interna.
3. Compoñentes simbólicos e míticos.
4. Trazos formais: entre tradición e innovación.

Sobre *El lector de Julio Verne*:

1. Temas da novela.
2. Análise de personaxes.
3. Tempo e espazo.
4. Estrutura e punto de vista narrativo.

Sobre *La Fundación*:

1. Técnicas e recursos dramáticos.
2. Análise de personaxes.
3. Argumento e temas fundamentais.
4. Lugar, tempo e acción.

Sobre *Crónica de una muerte anunciada*:

1. A técnica do realismo máxico.
2. Temas: o honor, o amor e o *fatum*.
3. O perspectivismo como técnica narrativa.
4. Análise de personaxes.

Insistimos en que os fragmentos seleccionados serán sempre moi significativos. Non se pretende sorprender ao alumnado, senón potenciar a lectura reflexiva das obras.

O alumnado deberá responder a pregunta baseándose no fragmento, que localizará na estrutura interna (que aconteceu antes e que despois do fragmento) ou externa (capítulo, título, cadro ou romance) da obra. A resposta non deberá iniciarse de modo abrupto, senón incluír unha pequena introdución.

Sobre a historia da literatura

As preguntas de historia da literatura constarán de dúas partes.

Na primeira, as alumnas e alumnos deberán desenvolver, como en cursos pasados, un dos once temas teóricos propostos:

1. Realismo e naturalismo. Características xerais. A narrativa realista: Galdós, Clarín e Pardo Bazán.
2. O modernismo. Características xerais a través da figura de Rubén Darío e Delmira Agustini.
3. A novela na xeración do 98: Baroja, Unamuno e Azorín.
4. As traxectorias poéticas de Antonio Machado e Juan Ramón Jiménez.
5. Evolución e características xerais da xeración do 27 a través dalgúns dos principais autores e autoras: Salinas, Lorca, Alberti, Cernuda e *Las Sinsombrero*.
6. O teatro español anterior á Guerra Civil: Lorca e Valle-Inclán.
7. A poesía española nas tres décadas posteriores á Guerra Civil: Miguel Hernández, Blas de Otero, Gil de Biedma e Gloria Fuertes.
8. A novela española nas tres décadas posteriores á Guerra Civil: Miguel Delibes, Camilo José Cela, Carmen Laforet e Luis Martín Santos.
9. As figuras de Buero Vallejo e Alfonso Sastre no teatro español posterior á Guerra Civil. A renovación do teatro.
10. A narrativa hispanoamericana da segunda metade do século XX. O boom da narrativa: Borges, Cortázar, García Márquez, Vargas Llosa.
11. A narrativa peninsular dende 1975 ata os nosos días. Principais tendencias. Almudena Grandes, Antonio Muñoz Molina, Eduardo Mendoza, Rosa Montero.

Na segunda, terán que aplicar a un texto algún aspecto da pregunta. Non se trata dun comentario de textos literario á maneira tradicional, senón dunha pregunta curta e concreta que busca comprobar que o alumnado sabe distinguir nun texto aquelas características xerais dun período ou dun autor que estudou na teoría. Para responder a esta segunda parte, non se requirirán outros coñecementos que os que xa se esixían o ano pasado. Tampouco dependerá a resposta de ter visto o texto na clase ou non. Se o estudante domina os contidos teóricos, saberá responder a pregunta práctica independentemente de se coñece o texto ou non. As preguntas serán do tipo: “Identifica tres trazos formais ou temáticos definitorios dun movemento literario, dunha xeración ou dun autor/a”. Os textos escollidos estarán entre os máis coñecidos dos seus autores e as obras ás que pertencen serán representativas de movementos xerais ou de períodos ben claros da obra dun autor.

Recordade que, como xa fixemos o curso pasado, cando se pregunte un tema que mencione a varios autores, pediráselles que desenvolvan unicamente o que se refira a **un/unha autor/a**. Haberán de estudar os temas completos, pero so responderán unha parte. Terán, por exemplo, que responder ao enunciado “os trazos do modernismo”, pero dos dous autores estudados, só se referirán á autora ou autor solicitado.

Por exemplo (poñemos agora un autor, pero obviamente poderá preguntárselles por outro):

1. Realismo y naturalismo. Características generales. La narrativa realista. Trayectoria literaria de Benito Pérez Galdós.
2. El modernismo. Características generales a través de la figura de Delmira Agustini.
3. La novela en la Generación del 98. La trayectoria literaria de Pío Baroja.
4. La trayectoria poética de Antonio Machado.
5. Evolución y características generales de la generación del 27. Trayectoria literaria de Pedro Salinas. (*)
6. El teatro español anterior a la Guerra Civil. El teatro de Valle Inclán.
7. La poesía española en las tres décadas posteriores a la Guerra Civil: la trayectoria literaria de Blas de Otero.
8. La novela española en las tres décadas posteriores a la Guerra Civil: Miguel Delibes.
9. La figura de Buero Vallejo. La renovación del teatro.
10. La narrativa hispanoamericana de la segunda mitad del S. XX. El boom de la narrativa. La trayectoria literaria de Vargas Llosa.
11. La narrativa peninsular (**) desde 1975 hasta nuestros días. Principales tendencias. La trayectoria literaria de Almudena Grandes.

(*) No que se refire ás escritoras incluídas no Grupo *Las Sinsombrero*, non preguntaremos pola súa traxectoria literaria nin en conxunto nin de xeito individual. O alumnado deberá incluílas nas características xerais da Xeración destacando o seu papel e o seu legado artístico.

(**) Con respecto ao termo peninsular, debemos aclarar que, atendendo aos contidos do currículo, neste contexto oponse a “hispanoamericano”. Non se trata, por tanto, dun termo empregado nun sentido estritamente xeográfico.

IMPORTANTE: Nas probas, NON deben contarnos as vidas dos escritores. Entendemos que como práctica docente sexa necesario resaltar a peripecia vital do escritor, pero non deben incorporala nas respostas. É frecuente ler nos exames a vida de Leonor, a diferenza de idade con relación a Machado, a súa enfermidade, etc., etc., ou longas e reiteradas alusións ao carácter (mal carácter) de Pío Baroja, por exemplo. É preciso que os axudeades a distinguir o importante do anecdótico e a eliminar isto último das respostas de exame.

Recoméndase que respondan primeiro á parte teórica da pregunta (1,5 puntos) e logo á referida ao fragmento (0,5).

CONSIDERACIÓNS FINAIS

1. Como en anos anteriores, é vontade do grupo de traballo a de mantermos en permanente contacto cos docentes da materia. O noso correo electrónico permanece á vosa disposición: abaulinguacastelaeliteratura@gmail.com.
2. Non mantemos correspondencia coas alumnas ou alumnos. O alumnado debe dirixir as súas dúbidas ás/aos docentes dos centros nos que cursa 2º de bacharelato ou ás/aos docentes do centro no que se matricula para as probas.
3. Tampouco atendemos nin respondemos a correos anónimos aínda que afirmen seren docentes de 2º de bacharelato. Tampouco mantemos correspondencia con aqueles/as colegas que non garden as mínimas normas de educación e cortesía académica (casos, afortunadamente, minoritarios).

Setembro de 2023

Rosa Pérez

Universidade de Vigo

Directora do Grupo de Traballo de Lingua Castelá e Literatura

abaulinguacastelaeliteratura@gmail.com